

Mârûnî Patrikliği. Mârûnîler, kiliselerinin Antakya Kilisesi'nden bağımsız olarak kuruluşunu VII. yüzyılın başlarında yaşadığına inanılan Aziz Yuhanna Maron'a (Saint Jean Maron) dayandırsalar da Hıristiyan tarihçileri arasında böyle bir şahsın gerçekten yaşayıp yaşamadığı konusu tartışmalıdır. Antakya Patriği II. Anastase'in 609'da ölmesiyle bu makamın 742 yılına kadar boş kaldığı ve Halife Hişâm'ın onayı ile Mârûnî Kilisesi patrikliğine III. Etienne'in getirildiği bilinmektedir. Bazı dönemlerde cemaatin kendi patriklerini seçtiği de kaynaklarda belirtilmektedir. Günümüzde patrik piskoposlar kurulu tarafından seçilmekte, Vatikan'ın onayı ile göreve başlamaktadır. Kilisenin yönetiminde patriğe bağlı olarak görev yapan piskoposlukların sekizi Lübnan Dağı Sinodu'nda (1736) belirlenmiş olup 1906'da Sûr ve Sayda piskoposluklarının birbirinden ayrılması ve 1946'da Mısır piskoposluğunun kurulmasıyla bu sayı ona çıkmıştır. Beyrut, Ba'lebek, Gibail, Sayda, Trabluşam, Sûr ve Kıbrıs piskoposluğu Lübnan'da, Halep ve Şam piskoposlukları Suriye'de, Kahire Mârûnî piskoposluğu Mısır'da yer almaktadır. Bunların dışında görevli piskoposlar bulunmamakla birlikte Nusaybin, Tarsus, Arca di Fenicia ve Rakka'da da piskoposluk makamları mevcuttur. Mârûnî patrikleri tarihte farklı sebeplerle değişik yerlerde ikamet etmişse de günümüzde patriklik Bkerke'de (Lübnan) bulunmaktadır.

İbadet. Doğu kiliseleri içinde başından itibaren Katolik karaktere sahip tek kilise olması Mârûnî kilisesini sonradan Roma'ya bağlanan kiliselerden ayırmaktadır. Mârûnîler'in ibadet geleneği Antakya Kilisesi'ne ait özellikler taşımaktadır. Başlangıçta âyin dili olarak Süryânîce'nin Ârâmî lehçesi kullanılmış, günümüzde ise Süryânî alfabetiyle Arapça (Karşûnî) yaygınlık kazanmıştır. Evharistiya âyinine mayasız ekmek kullanılmaktadır. Evlilik ve vaftiz törenleriyle oruç gibi ibadetler, Roma Katolik geleneğinden unsurlar taşımakla birlikte Süryânî geleneğine göre icra edilmektedir. Öte yandan eskiden olduğu gibi kiliseye bağlı manastırların faaliyetleri dinî hayata canlılık kazandırma devam etmektedir.

Kültürel Hayat. Mârûnî cemaatinin modern hayatı yaşama süreci XIX. yüzyılda başlamıştır. Bu süreci besleyen Batı kaynaklı damarlardan biri Katolik kilisesi, diğeri Amerikan Protestan misyon teşkilâtlarıdır. Bu temas, Papa XIII. Gregory'nin Roma'da Mârûnî okulunu açmasından

önce Mârûnî öğrencilerin Roma'ya gitmesiyle başlamıştır. Okul, cemaate din adamı yetiştirilmesi yanında Batı'daki şarkiyat çalışmaları belli ölçüde zemin hazırlayacak ilim adamlarının eğitilmesini de sağlamıştır. Nitekim *Grammatica Linguae Syriacae* (Rome 1596) adlı, Latince'deki ilk Süryânîce gramer kitabı bu okuldan yetişen Jurjis Amîrah tarafından hazırlanmış, Latince'de yayımlanan diğer Süryânîce gramer kitapları da Avrupalı şarkiyatçıların Süryânîce'yi öğrenmesine yardımcı olmuştur. Paris'te Royal Collège'de Sâmi dilleri dersleri veren Gabriel Sionita, *Grammatica Arabica Maronitarum in Libros Quinque Divisa* adlı (Lutetiae 1616), Latince yayımlanmış ilk Arapça gramer kitaplarından birini kaleme almıştır. Sionita'dan sonra aynı okulda görev yapan Abraham Ecchellensis Breveis, *Institutio Linguae Arabicae* adıyla Arapça (Rome 1628) ve *Linguae Syriacae Sive Chaldaicae Perbrevis Institutio* ismiyle Süryânîce (Rome 1628) gramer kitapları yazmıştır. Özellikle Sem'ânî ailesine mensup din adamlarından Joseph Simon es-Sem'ânî Arapça, Süryânîce ve Grekçe çok sayıda yazma eseri çeşitli yollarla Vatikan Kütüphanesi'ne sağlamış ve bunların kataloglarını neşretmiştir (*Bibliotheca Orientalis Clementino-Vaticana* [Rome 1719-1728]).

Fransız Katolikleri'nin yardımıyla Beyrut'ta açılan Saint Joseph Üniversitesi'nde Arap dili ve kültürüyle ilgili kapsamlı araştırmalar yapılmış, Arapça'da tenkitli metin neşri çalışmalarına metodik katkılarda bulunulmuştur. Ayrıca üniversiteye bağlı olarak Katolik yayınevi kurulmuştur (1853). Öte yandan Luvis Şeyho'nun editörlüğünde çıkmaya başlayan Katolik Üniversitesi'nin *al-Mashriq* adlı süreli yayınında Arap edebiyatı, tarihi ve kültürüyle ilgili ilmî makalelerin neşri devam etmekte olup Şeyho'nun yayımladığı *Mecâni'l-edebe fi hadâ'iki'l-'Arab* adlı dokuz ciltlik katalog (Beyrut 1882-83) Arap edebiyatıyla ilgili önemli eserler arasında yer almaktadır. Lübnan'ın ilk gazetelerinden biri olan *Hadîkatü'l-ahbâr* da Mârûnîler tarafından çıkarılmıştır (1859).

Günümüzde toplam nüfusları 1,5 milyona ulaşan Mârûnîler, başta Lübnan olmak üzere (500.000'i aşkın) Ortadoğu'nun çeşitli ülkelerinde özellikle Suriye ve Mısır ile daha çok ekonomik sebeplerle göç ettikleri Fransa, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, bazı Güney Amerika ülkeleri ve Avustralya'da yaşamaktadır. Halen Mârûnî kilisesi patrikliğini, 1985

yılında seçilen ve "Antakya ve Bütün Doğu'nun patriği" unvanıyla Bkerke'de ikamet eden Nasrullah Butrus Sfeir yürütmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

R. Janin, *Les églises orientales et les rites orientaux*, Paris 1926, s. 541-569; P. Dib, "Maronite (Eglise)", *Dictionnaire de théologie catholique*, Paris 1928, X, 1-142; a.mlf., *Histoire de l'église maronite*, Beyrouth 1962; Aziz S. Atiya, *A History of Eastern Christianity*, London 1968, s. 391-423; J. Leroy, "L'église maronite", *Histoire des religions* (ed. Henri-Charles Puech), Paris 1972, II, 890-894; J. R. Strayer, "Maronite Church", *Dictionary of the Middle Ages* (ed. J. R. Strayer), New York 1987, VIII, 149-150; Jean-Michel Billioud, *Histoire des chrétiens d'orient*, Paris 1995, s. 193-210; S. Vaillhé, "Origines religieuses des maronites", *Echos d'orient*, sy. 2, Paris 1900, s. 96-102; sy. 3 (1901), s. 154-162; sy. 5 (1902), s. 281-285; a.mlf., "L'église maronite, du V au IX siècle", a.e., sy. 60 (1906), s. 257-268; sy. 61 (1906), s. 344-351; G. Zananiri, "Maronite (Eglise)", *Catholicisme*, VIII, 703-704; As'ad Abu Khalil, "Maronites", *Encyclopedia of the Modern Middle East* (ed. R. S. Simon v.d.ğr.), New York 1996, III, 1173-1174.

İSMAİL TAŞPINAR

MÂRÛT

(bk. HÂRÛT ve MÂRÛT).

MA'RÛZÂT

(معروضات)

Cevdet Paşa'nın
(ö. 1895)

1839-1876 yılları arasındaki
tarihi ve siyasi olayları
anlattığı eseri
(bk. CEVDET PAŞA).

MA'RÛZÂT

(معروضات)

Şeyhülislâm Ebüssüüd Efendi'nin
(ö. 982/1574)

Kanûnî Sultan Süleyman'a
sunduğu fetvalarını
bir araya getiren mecmua.

Müftü ve kadıların sadrazam ve padişaha arz ettikleri meselelere ma'rûz denmektedir. Ebüssüüd Efendi'nin hayatı boyunca verdiği binlerce fetva içinden bu mecmuada yer alanlar mahkemelerde zorunlu olarak uygulanan bir tür kanun hükmü haline dönüşmesi için Kanûnî Sultan Süleyman'a sunulduğundan "padişaha arz edilen fetvalar" anlamında Ma'rûzât diye anılmıştır.

Fetvalar genelde müftülere sunulan somut olaylarla ilgili olarak verilir ve kadıları bağlayıcı değildir. *Ma'rûzât*'ta yer alan fetvalar ise somut bir problemi çözmeye değil, uygulanan hukuk kuralını değiştirmek ve kadıları zorunlu biçimde bu yeni ichtihadı / kuralı uygulamaya yönlendirme maksadına yöneliktir. Osmanlı Devleti'nde özellikle XVI. yüzyıldan itibaren Anadolu ve Rumeli'de görev yapan kadılar sadece Hanefî mezhebi içindeki hâkim görüşe göre hüküm verebilirlerdi; farklı mezheplerden bir görüşün kadıların şahsî tercihleriyle uygulanması söz konusu değildi. Kadıların görev alanlarını ve sürelerini sınırlama yetkisine sahip olan padişahın aynı çerçevede onların yetkilerini sınırlaması da mümkündü (*Mecelle*, md. 1801). Kadıyı belli mezheplerin ve hukukçuların görüşleriyle sınırlama da bu yetki çerçevesindeydi. Osmanlı hukukunda önemli bir yeri olan Kanûnî döneminin ünlü şeyhülislâmî Ebüssüüd Efendi, kamu yararını ve dönemin ihtiyaçlarını göz önüne alarak farklı bir mezhebin veya Hanefî mezhebi içerisindeki farklı bir görüşün uygulanmasını istediğinde bunun gerekliliğini bir fetva ile Kanûnî Sultan Süleyman'a arz etmiş, padişah da fetva istikametinde uygulamaya gidilmesini emretmiştir. Böylece aslında ilmî bir mütalaa olan fetvalar zorunlu biçimde uygulanması gereken bir hukuk kuralına dönüşmüştür. İslâm-Osmanlı hukukunun dönemin ihtiyaçları ışığında esnek bir ortamda uygulanmasında bu tür fetvaların önemli bir yeri vardır. Muhtelif zamanlarda Kanûnî'ye arz edilerek onay alınmış olan fetvalar Ebüssüüd Efendi'nin vefatından sonra bir araya getirilmiş, muhtemelen yeni şeyhülislâm Hâmid Efendi tarafından II. Selim döneminde de yürürlükte kalması için bu padişahın onayına sunulmuştur.

Ma'rûzât fıkah kitaplarının sistematiğine göre tertip edilmiş ve on dört kitapla (namaz, zekât, nikâh, cihad, kaçak köle, gâib, vakıf, satım, yargılama, şahitlik, dava, gasp, kısmet, kira) çeşitli hükümlere ait bölümlere ayrılmıştır. Ahmet Akgündüz'ün yayımladığı nüsha altmış beş fetvadan oluşmaktadır. Bu fetvalar içerisinde bulûğa ermiş genç kızların evlenmesi için velilerinin rızasını alma mecburiyeti getiren, kocadaki akıl hastalığını boşanma sebebi sayan, davaların zaman aşımını yeniden düzenleyen fetvalar özellikle dikkat çekmektedir (bk. IV, 38, 39, 56; Aydın, s. 96-99, 115-122).

Türkiye kütüphanelerinde birçok yazma nüshası bulunan *Ma'rûzât* önce ek-sik bir nüshası esas alınıp *Millî Tetebbûlar Mecmûası*'nda (II [1913], s. 337-348), daha sonra tamamı Almanca tercümesiyle birlikte Paul Horster (*Zur Anwendung des islamischen Rechts im 16. Jahrhundert*, Stuttgart 1935) ve muhtelif nüshalara dayanılarak Ahmet Akgündüz tarafından *Osmanlı Kanunnameleri* adlı eser içinde neşredilmiştir (bk. IV, 32-75).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebüssüüd Efendi, *Ma'rûzât* (Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukukî Tahlilleri* içinde), İstanbul 1992, IV, 32-75; *Mecelle*, md. 16, 1660-1974; M. Âkif Aydın, *İslâm-Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul 1985, s. 96-99, 115-122; "Osmanlı Kanunnameleri", *MTM*, II (1913), s. 337-348; M. Cavid Baysun, "Ebüssüüd Efendi", *İA*, IV, 95-96.

AHMET AKGÜNDÜZ

MASAR

(مصر)

Muharrem, safer ve rebülevvel aylarının kısaltmasından teşkil edilmiş olup kapıkuluna üç ayda bir verilen maaşın (mevâcib) söz konusu zaman dilimine işaret eden bir tabir (bk. MEVÂCİB).

MASAVVA'

(مصوّع)

Eritre'nin en büyük liman şehri.

Kızıldeniz'in batı kısmında Dehlek takımadalarının karşısına yer alan, birbirine mendireklerle bağlanmış Tevlud ve Masavva' (Musavva') adalarıyla Cerar ve Abdülkâdir yarımadası üzerine kurulmuştur. Masavva' adasından gelen adı Batı kaynaklarında ve modern atlaslarda Masawa (Massaoua) veya Mitsiwa şeklinde geçer; şehrin klasik Arap kaynakları ve halk arasındaki diğer bir adı da Bâdi'dir (Bâsi'). 1000 × 250 m. boyutlarındaki Masavva' adası 1500 m. uzunluğunda rihlim görevi yapan ve üzerinden kara ve demir yolları geçen bir mendirekle karaya bağlanmıştır. Başşehir Asmara'ya kara, demir ve hava yollarıyla bağlıdır.

Milâttan önce III. binyıldan itibaren Mısır'dan Kızıldeniz'e giden gemilerin Masavva' adasına uğradığı ve bazı tâcir ve seyyâhların bölgeyi ziyaret ettiği bilinmektedir. İslâmiyet'in başlarında Masavva'nın bir sürgün yeri olduğu anlaşılmakta ve meselâ içki müptelâsı şair Ebû Mihcen

es-Sekafî'nin Hz. Ömer tarafından bu adaya sürgünle cezalandırıldığı nakledilmektedir (Taberî, IV, 38). Mes'ûdî, son Emevî halifesi II. Mervân'ın öldürülmesinden sonra oğlu Abdullah'ın Cidde'ye kaçtığını ve oradan Bâdi'e ulaştığını kaydeder (*et-Tenbîh*, s. 330). 132 (750) yılında Bece kabilelerinin eline geçen Masavva', X. yüzyılda Kızıldeniz sahilleriyle birlikte Habeşistan'a bağlıydı ve zengin maden yataklarıyla, büyük önem taşıyan limanı ve ticaretinde aktif rol oynamaktaydı.

XII-XIV. yüzyıllarda Masavva' kendilerine sultan diyen Dehlek emirlerinin hâkimiyetinde bulunmakta ve yerli bir nâib tarafından yönetilmekteydi. Ancak XIII. yüzyılda Yâkût el-Hamevî buranın harap bir vaziyette olduğunu kaydeder (*Mu'cemü'l-büldân*, I, 385). Adanın XIV. yüzyılı sonunda yine Habeş topraklarına katıldığı, XVI. yüzyılda ise tekrar Dehlek'in himaye ve kontrolüne girdiği anlaşılmaktadır. XVI. yüzyılın başlarında Gucerât dahil çeşitli bölgelerden gelen ticaret gemilerinin limana uğradığından söz edilir. Aynı yüzyılda Masavva', Ümitburnu'nun keşfedilmesinden ve Portekizliler'in bölge ticaretini ele geçirme mücadelelerinden olumsuz yönde etkilenmişse de Etiyopya'nın başlıca limanlarından biri olarak önemini sürdürmüştür.

1520 yılında Masavva'a gelen Portekizliler, Etiyopya Kralı Lebna Dengel'le (II. David), yaptıkları anlaşma sonucunda halkın tamamı müslüman olan limanı teslim aldılar ve camisini kiliseye çevirdiler. XVI. yüzyılın ortalarında Batılı misyoner ve seyyahların Etiyopya'ya giriş kapısı konumunu alan Masavva', 2 Cemâziyelâhir 964'te (2 Nisan 1557) Özdemir Paşa tarafından Osmanlı topraklarına katıldı; ardından da Habeş eyaletine bağlı bir sancak merkezi haline getirildi. 986 (1578) yılında Osmanlı-yerli kuvvetleriyle çıkan çatışmalarda Habeşler galip geldilerse de Masavva' Türkler'in elinde kalmaya devam etti. Ertesi yıl Habeş Beylerbeyi Hızır Paşa burayı civarıyla birlikte Habeş kuvvetlerinden temizledi ve beylerbeyilik merkezi yaptı. Ancak pratikte yönetim yerli Bece kabilesine mensup bir nâibin elindeydi; beylerbeyi Sevâkin'de oturmaktaydı. XVII. yüzyılın ikinci çeyreğinde Etiyopya'da Katolikliği seçen kralın halkı putperest sayarak yeniden vaftiz ettirmek istemesi üzerine çıkan isyandan sonra yeni kral Fasilidas (1632-1667) Katolik misyonerleri ülkesinden çıkardı ve Roma'dan gönderilecek yeni misyonerlerin Masavva' Limanı'ndan karaya çıkıp Etiyopya'